

Att formulera bevarandemål

Bevarandemål formuleras för varje skötselområde i ett naturreservat. Här vägleder Naturvårdsverket om hur det bör gå till.

Innehåll

INNEHÅLL	2
ATT FORMULERA BEVARANDEMÅL	4
Bevarandemål för naturtyper och arter	4
Hur ska bevarandemålen formuleras?	4
Bevarandemål för friluftsliv	7
Målindikatorer för friluftsliv	8

Att formulera bevarandemål

Bevarandemål formuleras för varje skötselområde i ett reservat för att precisera syftet med områdesskyddet för de naturtyper och arter som utgör prioriterade bevarandevärden, dvs. skälen för beslutet enligt 7 kap. 5 § första stycket miljöbalken, och i förekommande fall är utpekade i till Natura 2000. Bevarandemål används också för att ange mål för friluftsliv och tillgänglighet.

Bevarandemål för naturtyper och arter

Bevarandemålen beskriver vilket tillstånd som upprätthålls eller återställs, och ger därmed en tydlig bild av hur syftet med områdesskyddet tillgodoses. Gynnsamt tillstånd föreligger inom ett reservat när de uppsatta bevarandemålen nåts. Begreppet gynnsamt tillstånd används för att beskriva hur ett enskilt område bidrar till att nå gynnsam bevarandestatus på biogeografisk nivå.

Bevarandemålen har flera viktiga funktioner att fylla i den fortgående processen att förvalta och på annat sätt hantera bevarandet av naturreservat och Natura 2000-områden.

Bevarandemålen fungerar som *mål för vad som ska bevaras/uppnås* och därmed också beskriva gynnsamt tillstånd för objektet och hur de bidrar till att uppfylla målsättningarna för Natura 2000-nätverket och för naturtypens förekomst i hela den biogeografiska regionen. Detta innebär att syftet med skyddet kan preciseras för olika naturtyper och arter, vilket också kan ses som en pedagogisk funktion då det blir tydligare vad som ska bevaras. Bevarandemålen har en viktig roll i att kommunicera till förvaltare och markägare vad som ska bevaras/uppnås i ett objekt.

Vidare kan bevarandemål fungera som *vägledning för när behov av vård- och förvaltningsåtgärder föreligger*.

Bevarandemålen ger också möjlighet att *följa upp och utvärdera tillståndet* och bidra till uppföljningen av gynnsam bevarandestatus som i sin tur kan ligga till grund för Sveriges rapportering om huruvida gynnsam bevarandestatus råder i Natura 2000-nätverket.

Tydliga bevarandemål är också viktiga vid *tillståndsprövningar* enligt 7 kap. 28 a-29 §§ miljöbalken och upprättande av miljökonsekvensbeskrivningar enligt 6 kap. miljöbalken.

Hur ska bevarandemålen formuleras?

Bevarandemålen bör innehålla variablerna för gynnsam bevarandestatus enligt 16 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. och svara mot de värden som finns belagda och som ska bevaras. Vidare bör de vara kopp-

lade till de viktigaste variablerna och processerna som styr utvecklingen av bevarandevärdena. En viktig aspekt för att bevarandemålen ska kunna fungera långsiktigt är att de är tydliga och lätta att förstå.

I bevarandemålet bör arealen anges kvantitativt (antal hektar) medan artens livsmiljö eller naturtypens strukturer och funktioner samt förekomst av typiska arter bör beskrivas i kvalitativa termer.

För att målen ska bli uppföljningsbara bör de kompletteras med *målindikatorer*. Dessa utgörs av de variabler som bedöms som viktiga indikatorer för att utvärdera om bevarandemålet nås eller ej. Målindikatorerna bör vara kvantitativa och nivå-satta och därmed uppföljningsbara (se vidare i avsnittet *Vägledning om målindikatorer*).

Bevarandemålen anges i skötselplanen för ett naturreservat. I samband med upprättande av skötselplan tas en uppföljningsplan fram för området och i denna återfinns målindikatorerna. Hur en uppföljningsplan bör se ut beskrivs i avsnittet *Vägledning om målindikatorer*.

BEVARANDEMÅL FÖR NATURTYPER

För ett skyddat område formuleras ett eller flera bevarandemål för att precisera syftet med områdesskyddet för de naturtyper som finns i området. Bevarandemål anges för områden med likartad förvaltning, dvs. skötselområden. En naturtyp i ett område kan vara uppdelad i flera skötselområden, då bevarandemål anges för varje skötselområde. Bevarandemål kan också upprättas för en grupp av naturtyper som gemensamt utgör ett skötselområde i ett område då det bedöms lämpligt. Vanligtvis är det bara lämpligt för naturtyper inom samma naturtypsgrupp (t.ex. olika typer av gräsmarker).

Bevarandemålen bör innehålla beskrivningar av areal, struktur och funktion samt typiska arter.

Areal

Måtten för areal är förmodligen det som är enklast att formulera mål för. Den bör därför anges kvantitativt. Här gäller det alltså att formulera gynnsamt tillstånd i hektar för arealer av markslag, vattnets utbredning, eller vegetationstyper som målet är att upprätthålla eller återställa i ett område. Här ingår bland annat samtliga livsmiljöer i habitatdirektivet. Den areal som avses återställas bör då ingå i arealmålet för den livsmiljö den avses återställas till.

Strukturer och funktioner

För att en livsmiljös bevarandestatus ska kunna anses vara gynnsam ska särskilda strukturer och funktioner finnas som är nödvändiga för att livsmiljön kan bibehållas på lång sikt. Här gäller det att välja de viktigaste strukturerna, de som är typiska

för markslaget eller naturtypen, och beskriva befintlig eller önskad förekomst eller omfattning. Strukturer är det som karaktäriserar och bygger upp en naturtyp, t.ex. grova träd, död ved, artrik gräsmark och botten av en viss grusstorlek. Variabler kan även väljas för att visa på en negativ utveckling för de värden som ska bevaras, t.ex. mängden granplantor i en hedbokskog eller mängden lövsly i en ekhage.

Exempel på funktioner är skydd, fukt och andra livsbetingelser eller nedbrytning av ved, översvämningar, brand eller bete. För funktioner kan det vara svårare att formulera bevarandemål. För funktioner som har karaktär av åtgärder bör formulering av bevarandemål innehålla en beskrivning av hur resultatet bör se ut när åtgärden vidtagits, när åtgärden bör genomföras eller effekten av naturliga störningar och processer. Bevarandemålet bör beskriva önskade förändringsprocesser.

Typiska arter

De typiska arterna för en viss naturtyp bör ha väl belagd koppling till naturtypen som följs upp. De används i uppföljningssammanhang i första hand som kvittoarter för att skötseln eller andra viktiga ekologiska funktioner är gynnsamma för tillståndet i habitatet. Typiska arter är enligt svensk tolkning valda så att de ska reagera på förändringar i en specifik funktion eller struktur som man är intresserad av att följa. Arterna ska dessutom vara relativt ovanliga, men ändå så allmänna att de finns i de flesta områden med habitatet. Listorna över typiska arter finns på Naturvårdsverkets [hemsida](#) (listorna finns under respektive naturtyp). Bevarandemålet bör beskriva förekomsten av en eller flera typiska arter. Beskrivningen bör innefatta omfattning och när i tiden arter förekommer.

BEVARANDEMÅL FÖR ARTER

Precis som för naturtyper formuleras ett eller flera bevarandemål för att precisera syftet med områdesskyddet för de skyddsvärda arter som finns i området. Bevarandemål anges även här för områden med likartad förvaltning, dvs. skötselområden. Arter med liknande ekologi, krav på förvaltning och hotbild kan samlas i ett gemensamt bevarandemål.

Bevarandemålen innehåller variabler för gynnsam bevarandestatus enligt 17 § förordningen (1998:1252) om områdeskydd enligt miljöbalken m.m., vilket på områdesnivå för arter är artens populationsutveckling samt arealen av artens naturliga eller hävdbebyggade livsmiljö.

Populationsutveckling

Med populationsutveckling menas en arts:

- populationsstorlek,
- överlevnadsgrad,
- åldersstruktur,
- könsfördelning,
- reproduktionsförmåga (föryngringsförmåga),
- antal reproducerande individer.

Ambitionsnivån vid valet av variabler bör styras av de bevarandevärden som prioriteras. För arter med högt bevarandevärde bör flera variabler anges. För arter med lägre bevarandevärde kan en eller ett fåtal variabler användas.

Artens livsmiljö

För att gynnsamt tillstånd för arten ska kunna anses råda betyder det att artens naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer kan bibehållas på lång sikt. I bevarandemålet bör arealen anges kvantitativt (antal ha) och livsmiljöns kvalitet beskrivas i kvalitativa termer. I de fall livsmiljön helt sammanfaller med naturtyper för vilka bevarandemål upprättas och där dessa också motsvarar artens krav på livsmiljö behöver detta inte inkluderas i bevarandemålet för arten.

Bevarandemål för friluftsliv

Precis som för naturtyper och arter beskriver bevarandemålen för friluftsliv vilket tillstånd som avses bevaras eller uppnås, och därmed ge en tydlig bild av hur syftet med områdesskyddet tillgodoses.

För friluftsliv är bevarandemålen¹ kopplade till antalet besökare (förväntat antal), besökarnas upplevelser och friluftslivsarrangemangens skick.

Bevarandemålet beskriver friluftslivsvärdena i området kvalitativt. Omfattningen av målet utgår från ambitionsnivån för friluftsliv så som den kommer till uttryck i gällande föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken, t.ex. anläggningar och servicebyggnader, information och tillgänglighet för det enskilda området. I tabell 1 anges friluftslivsvärden och bevarandemål för att beskriva dessa. Dessa bevarandemål

¹ Begreppet "bevarandemål" är kanske inte helt intuitivt för friluftslivet (möjligen med undantaget när det handlar om att bevara möjligheten till en viss upplevelse i ett område) och termen "friluftslivsmål" vore kanske en bättre benämning. Termen "bevarandemål" har ändå valts, för att underlätta vid jämförelser mellan uppföljningen av friluftsliv och uppföljningen av arter och habitat.

kan med fördel användas direkt i skötselplanen (som standardiserade mål), men kan också kompletteras med egna beskrivningar.

Tabell 1. Friluftslivsvärden och bevarandemål för att beskriva dessa.

<i>Friluftslivsvärde</i>	<i>Bevarandemål</i>
Gränsmarkeringens kvalitet	Gränsmarkeringen för området ska vara i gott skick.
Friluftslivsanläggningarnas kvalitet	Områdets friluftslivsanläggningar ska vara i gott skick och förhöja upplevelsen av området.
Informationens kvalitet	Informationen i området ska förhöja upplevelsen av besöket, hjälpa besökarna att få sina förväntningar uppfyllda och bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås.
Tillgänglighet för besökare	Besökare ska tryggt, säkert, självständigt, samt inom ramen för reservatets syfte och bevarandemål, kunna ta del av de upplevelser området erbjuder och nyttja områdets anordningar.
Entréernas kvalitet	Entréerna i området ska vara i gott skick, förhöja besökarens upplevelser och vara tillgängliga för besökare med olika funktionsnedsättningar.
Lämpligt antal besökare	Området ska ha ett lämpligt antal besökare med hänsyn till områdets syfte och bevarandet av dess natur- och friluftslivsvärden.
Bevarade upplevelser	De upplevelser området är avsett att erbjuda ska bestå.
Nöjda besökare	Besökarna ska vara belåtna med sina upplevelser av området.

Målandikatorer för friluftsliv

Målandikatorer kopplar mot bevarandemålen och ses som viktiga indikatorer på att bevarandemålet för friluftslivsvärdet och därmed syftet med det skyddade området uppnåtts. En målandikator beskriver den omfattning, ”tröskelnivå”, som en variabel bör ha för att ett visst bevarandemål, eller delar av ett bevarandemål ska kunna anses vara uppfyllt. Till exempel kan uppfyllandet av målandikatorn ”*minst 80 % av informationstavlorna i området ska vara i minst acceptabelt skick*” indikera att bevarandemålet ”*informationen i området ska förhöja upplevelsen av besöket, hjälpa besökarna att få sina förväntningar uppfyllda och bidra till att syftet med områdesskyddet uppnås*” i sin tur är uppnått. ”Minst 80 %” och ”minst acceptabelt skick” är i detta fall målandikatorns tröskelnivåer. Ibland kan flera målandikatorer behövas för att sammantaget ge en bild av om bevarandemålet kan anses uppfyllt samt att andra uppföljningsmetoder kompletterar möjligheten till måluppfyllelse för bevarandemålen.

Tydliga bevarandemål, målandikatorer och uppföljningsmetoder innebär att det blir lättare för förvaltaren att utveckla och kvalitetssäkra sin verksamhet. Nationellt

standardiserade mål och metoder gör det också möjligt att göra rikstäckande sammanställningar över behovet av resurser för anläggningskötsel.

Målindikatorer som kopplar till bevarandemålen ovan anges i [manual för uppföljning av friluftsliv i skyddade områden](#).